

A büntető eljárásjog oktatásának tapasztalatai a rendvédelmi tisztképzésben

FANTOLY Zsanett

A rendészeti képzésben kiemelkedő szerepet játszik a büntető eljárásjog oktatása. A tantárgyat mind nappali, mind pedig levelező tagozaton előadás formájában ismertetjük a hallgatókkal, emellett a nappali tagozaton gyakorlatok is társulnak az előadáshoz. A Büntetőeljárásjogi Tanszék munkája a hallgatók magas szintű szakmai tudással történő felvértezésére irányul az eljárási büntetőjog elméleti kérdéseinek témájában, és szerves részét képezi a joggyakorlatban előforduló problémák megoldására történő felkészítés is. Emellett a büntetőeljárás tudománya iránt fokozott érdeklődést tanúsító hallgatókat a TDK keretében az OTDK-n és egyéb szakmai fórumokon történő megmérettetésre készítjük fel. Jelen előadás a Büntetőeljárásjogi Tanszék múltját, jelenét és jövőbeni célkitűzéseit vázolja fel azzal a céllal, hogy hozzájáruljon mind az oktatás, mind a kutatás terén előttünk álló feladatok megvalósításához.

Az NKE Bűnügyi Tudományok Intézetében a büntető anyagi jog mellett a büntető eljárásjognak is kiemelkedő jelentősége van. A tantárgy kezdetektől meghatározó szerepet játszott a tisztképzés tananyagának összeállítása során. A történeti fejlődést tekintve a kapuit 1971-ben megnyitó Rendőrtiszti Főiskolán nappali, majd 1975-től levelező tagozaton is megkezdődött a büntető eljárásjog oktatása. A legutóbbi években (egészen 2012-ig) a tantárgyat a Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék keretein belül oktatták a büntető anyagi jog és a kriminológia mellett. A tantárgy oktatásának célját pontosan határozza meg a Rendőrtiszti Főiskola 2011-ben megjelenő 40 éves jubileumi évkönyve, amely a büntető eljárásjogi és kriminológiai csoport munkáját a büntető eljárásjog oktatása vonatkozásában az alábbiak szerint ismerteti: „Az oktatás célja, hogy a hallgatóink ismerjék meg a legfontosabb jogintézményeket. Készség szintjén kell elsajátítani a hallgatóknak a büntető eljárásjog ún. statikus részét, valamint a dinamikus részből a nyomozásra vonatkozó rendelkezéseket, ismereti szinten kell megtanulni a bírósági eljárás szabályait. Az oktatás során figyelembe vesszük, hogy végzett hallgatóinknak ügyészekkel és védőkkel is együtt kell dolgozniuk, ezért törekszünk a gyakorlati problémák bemutatására is, és azok megoldására is teszünk a foglalkozásokon törvényes javaslatokat. A hallgatók szakdolgozatot készíthetnek büntető eljárásjogból, de lehetőség van a tájékoztatóban nem szereplő témakörökből is elkészíteni azokat. A hallgatók büntető eljárásjogot két féléven keresztül tanulnak,

mely kollokviummal zárul. A csoport – a katasztrófavédelmi szakot kivéve – egységesen oktatja a tantárgyat minden tagozat és ezek hallgatója számára.”¹

A Rendőrtiszti Főiskolának a Nemzeti Közszolgálati Egyetembe történő betagozódásával, és ezáltal a Bűnügyi Tudományok Intézetének felállításával ezen oktatási célok alapjaiban nem változtak. Jelenleg nappali tagozaton a 3., illetve a 4. szemeszterben oktatunk Be.-t. A 3. szemeszterben:

- bűnügyi igazgatási szakon: pénzügynyomozói szakirányon, bűnügyi nyomozó szakirányon és gazdaságvédelmi nyomozó szakirányon;
- rendészeti igazgatási szakon: büntetés-végrehajtási szakirányon, igazgatásrendészeti szakirányon, határrendészeti szakirányon, közlekedésrendészeti szakirányon, közrendvédelmi szakirányon, migrációs szakirányon, valamint vám- és jövedéki igazgatási szakirányon.

Az óraszámok *nappali tagozaton* az alábbiak szerint alakulnak:

- 18 óra előadás,
- 18 óra szeminárium és
- 6 óra gyakorlat.

Levelező tagozaton:

- bűnügyi igazgatási szakon: pénzügynyomozói szakirányon, bűnügyi nyomozó szakirányon és gazdaságvédelmi nyomozó szakirányon;
 - rendészeti igazgatási szakon: büntetés-végrehajtási szakirányon, igazgatásrendészeti szakirányon, közlekedésrendészeti szakirányon, közrendvédelmi szakirányon, valamint vám- és jövedéki igazgatási szakirányon
- összesen 16 óra előadás keretében történik a Be. oktatása.

A 4. szemeszterben mind nappali, mind levelező tagozaton csökkentett óraszámokban, összesen 14 óra előadás keretében történik a tantárgy oktatása a rendészeti igazgatási szak biztonsági szakirányán.

Emellett a Be. oktatása a kriminalisztikai szakértő továbbképzési szakon is folyik, az első félévben 20 órában. Újdonság a jövőre nézve, hogy a következő tanévtől egyes nappalis szakirányoknál visszatér a szigorlat, amely 2007-ben volt utoljára Be.-ből, akkor még minden szakasznál, nappali és levelező tagozaton egyaránt.

Jelen oktatási struktúrával kapcsolatban az észrevételeimet az alábbiakban összegzem. Lassan két évtizedes oktatási tapasztalatom, hogy egy teljes tanév alatt a Be.-ismeretek teljes körű, súlyozás nélküli oktatására nem kerülhet sor. A tananyag azon elosztása, amely alapján az első félévben a Be. statikus, míg a második félévben a dinamikus részének az oktatására kell sort keríteni, helyesnek mutatkozik azzal, hogy a tisztképzésben részt vevő hallgatóknak természetesen elsődlegesen a nyomozást kell kiemelni és részletesen ismertetni a dinamikus rész anyagai közül. Az ún. előkészítő szakasz részletes ismertetése azért is elkerülhetetlen, mert meggyőződésem, hogy enélkül a bírósági eljárás szabályai sem érthetőek.

1 Budaházi Árpád (szerk.) (2011): Jubileumi évkönyv – 40. éves a Rendőrtiszti Főiskola 1971–2011. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 43.

Az anyag súlyozott oktatásával kapcsolatban a javaslataim a következők. Az egyetemünkről kikerülő hallgatók mindegyikének rendelkeznie kell olyan általános ismeretekkel, amelyek képessé teszik őket arra, hogy az ügyekben, amelyekben eljárnak, kezdő rendőrtisztként is megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek. Különösen fontos ez azért, mert hallgatóinknak egyetemi tanulmányaik befejeztével – jogász hallgatótársaikkal ellentétben – nem áll rendelkezésükre még további három év a gyakorlati ismeretek joggyakorlatban történő elsajátítására. Gondolok itt elsősorban a nyomozó hatóságnál kezdő nyomozókra és vizsgálókra, akiknek már munkába állásuk első napján adekvátan kell fellépniük minden kérdésben.

Ebből adódóan vannak olyan anyagrészek, amelyeket részletesebben kell oktatni, mivel ezek adnak kellő elméleti alapot, és ezekhez kapcsolódóan részletesebb gyakorlati ismereteket is át kell adni. Ugyanakkor vannak olyan anyagrészek a büntetőeljárás törvényünkben, amelyeket munkájuk során bizonyosan nem fognak alkalmazni, vagy csak azok, akik egyébként kifejezetten olyan jogalkalmazási területen fognak dolgozni, és hosszabb idő áll rendelkezésükre, hogy elsajátítsák a gyakorlati ismereteket, mielőtt ilyen helyzetbe kerülnek. Ilyen például a titkos adatszerzés engedélyezésével kapcsolatos eljárás.

Ebből következően úgy vélem, hogy a Be. oktatása kellőképpen súlyozható. Példaként említem, hogy azokkal a kényszerintézkedésekkel, amelyek a gyakorlatban gyakrabban előfordulnak (például őrizetbe vétel, előzetes letartóztatás, házkutatás), részletesebben foglalkozunk, viszont szinte csak érintőlegesen említjük – a gyakorlatban ritkán realizálódó – ideiglenes kényszergyógykezelés jogintézményét. A statikus fejezetek részletes ismertetését egyebekben feltétlenül indokoltnak tartom, mert ezek ismeretére a gyakorlatban nagy szükség van, illetőleg a későbbi (második féléves) oktatási anyagunk (továbbá más tantárgyak anyagai) is erre épülnek.

A dinamikus részben a nyomozati szakaszt, illetőleg a vádemelési szakaszt rendkívüli alaposággal adjuk le és kérjük számon. A tárgyalás előkészítése során előkészítő ülés szinte soha nincs, ezért csak említés szintjén érdemes tanítani. Viszont nagyon érintőlegesen ugyan, de indokolt lehet ismertetni azokat a szabályokat, amelyek az ebben a szakaszban hozandó döntésekre vonatkoznak. Az elsőfokú bírósági tárgyalás alapvető szabályait ismertetni kell, illetve ehelyütt szólunk az elsőfokú bíróság határozatainak elemzéséről is. A megismételt eljárás alapvető szabályait is indokoltnak tartjuk oktatni, bár az ilyen elhúzódó eljárásokban inkább az ügyvédek (illetve azok jelöltjei) az érdekeltek. A harmadfokú bírósági eljárás ismertetése mellőzhető, még kezdő fiatal jogász kolléga sem vehet részt ilyen eljárásokban, és egy évben is összesen kb. 100 ilyen ügy van. A téma kellően körbejárható a jogorvoslati jogosultság ismertetésénél, ahol a négy szintű és kétfokú rendes jogorvoslattal rendelkező bírósági szervezet bemutatásra kerül.

A rendkívüli jogorvoslatok közül indokoltnak tartom ismertetni a perújítási okokat és a perújítási eljárást, valamint a felülvizsgálati okokat és a felülvizsgálat során hozott határozatokat. A megemlítés szintjén túl nem érdemes részletesebben oktatni a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatot és a jogegységi eljárás alapvető szabályait,

mert ez kezdő fiatal kollégák tevékenységében nem fordul elő. Az alkotmányjogi panasz szintén nem tudhat magáénak még széles körű gyakorlati alkalmazást.

Mindenképpen kell beszélni azonban a külön eljárások általános jellemzőiről. Ugyanakkor a külön eljárások között vannak olyanok, amelyeket a gyakorlatba kikerülő hallgatónak feltétlenül ismernie kell, és ezeket részletesebben kell oktatni. Bíróság elé állításos eljárásban intézik el az ügyek kb. 15%-át, tárgyalásmellőzőes eljárásban az ügyek 1/3-át. A távol lévő terheltre, továbbá a fiatalkorúakra és a katonákra vonatkozó eljárások részletes ismerete pedig elengedhetetlen a gyakorló kolléga számára. Ezeket az eljárási formákat a leendő jogalkalmazóknak már kezdő korukban is ismerniük kell.

Jómagam indokoltnak tartom még a lemondás a tárgyalásról eljárási szabályait ismertetni, mert bár a gyakorlatban alig-alig fordul elő, viszont ez a jogintézmény kellőképpen megvilágítja a legalitás és opportunitás közti különbséget. Hallgatónk ügyész kollégákkal fognak napi kapcsolatban dolgozni, és meggyőződésem, hogy ez a jogintézmény gyakrabban kerülne alkalmazásra, ha az új jogalkalmazók erről megfelelő ismeretekkel rendelkeznének.

Az előbbi ismertetésből is érzékelhető, hogy intézetünkben a Be.-oktatás szem előtt tartja a gyakorlati kihívásokat. A gyakorlati jogalkalmazás elősegítése céljából a rendvédelmi tisztek felkészítésének fő feladatairól szóló BM-utasítás alapján – már meglévő tankönyvünk mellé – honlapunkon elérhető internetes jogesettárat készítettünk. A jogesetek feldolgozása a szemináriumok óraterveibe beiktatásra került.

Tanszékünk – a Robotzsaru program elsajátítását elősegítendő – a hallgatók számára a vizsgárabocsáthatóság feltételeként írta elő egy munkadosszié összeállítását, amelyben a hallgatóknak az általuk szerkesztett különböző típusú határozatokat kell iratmintaként tárolniuk.

Határozott álláspontom azonban, hogy a bűnügyi tudományok rendszerszemléletű oktatása során a tudományterületek egymásra épülésének az oktatásunkban hangsúlyosabban kellene érvényesülnie. A kriminológia, mint kvázi „alapozó” tantárgy, ismereteinek elsajátítása megelőzi az anyagi büntetőjog oktatását, és legalább a büntetőjog általános részét korábban kellene elsajátítania a hallgatónak, mint hogy a büntető eljárásjog témakörében előadást vehessen fel.

Engedjék meg, hogy néhány szót szóljak a tanszék tudományos életéről is. Azért tartom fontosnak ezt kiemelni jelen – az oktatásra fókuszáló – intézeti konferencián, mert meggyőződésem, hogy magas szintű szakmai felkészültség nélkül nincs színvonalas oktatási tevékenység sem. Tanszékünkön jelenleg két fő rendelkezik PhD tudományos fokozattal, és további két kollégánk doktorandusza a Pécsi Tudományegyetem Doktori Iskolájának. Rendszeresen publikálunk hazai és külföldi folyóiratokban, előadunk és részt veszünk hazai és külföldi konferenciákon. Jó kapcsolatot ápolunk a magyar felsőoktatási intézmények jelentős részével, és igyekszünk mélyíteni a kapcsolatot a rendvédelmi szervekkel is. Hallgatóinkat ösztönözzük az intézeti TDK-ban történő aktív részvételre, amely remek lehetőséget biztosít számukra önálló tudományos munka megalkotására, illetve azok országos szinten történő megmérettetésére.

Végezetül engedjék meg, hogy egy személyes észrevétellel zárjam az előadást. Néhány hete a kezembe került a Magyar Rendészet 2005. évi 1. száma, amelyben Prof. Dr. Farkas Ákos tartott vitaindító előadást a Rendőrtiszti Főiskola Büntetőjogi Tanszékén a rendőri nyomozói munka és az ügyészség kapcsolatrendszeréről, s nem csupán hazánk, de az összehasonlító jogi elemzés kapcsán más országok is bemutatásra kerültek. A Magyar Rendészet sorait olvasva tapasztaltam, hogy magas szintű szakmai eszmecsere alakult ki e kérdésben, a vitában szinte minden joggyakorló terület képviseltette magát. Remélem, hogy ezen konferencia is hasonló hasznosítható eredmények megfogalmazásához segíti hozzá intézetünket.

SUMMARY

Experiences in the Education of Criminal Procedure Code to Law Enforcement Officers

FANTOLY Zsanett

Criminal procedure law plays an outstanding role in the training of law-enforcement officials. The subject is taught in the form of lectures in both full-time and correspondence training, and there is also an attached seminar in the full-time training. The Department of Criminal Procedure Law's aim of work is to provide the necessary theoretical knowledge for students and it also includes the preparation for solving issues emerging in the practice. Besides that we also prepare students who are more deeply interested in criminal procedure law for competing at the National Scientific Students' Associations Conference and other professional forums. This lecture shows the past, present and the future of this department in order to contribute to the completion of tasks regarding both education and research.

